

verslag

A. van Leeuwenhoeklaan 9
3721 MA Bilthoven
Postbus 1
3720 BA Bilthoven
www.rivm.nl
KvK Utrecht 30276683

T 030 274 91 11
F 030 274 29 71
info@rivm.nl

Datum
19 maart 2018

Bespreking	Maatschappelijke Klankbordgroep Milieuonderzoek Rubbergranulaat
Vergaderdatum en -tijd	19 maart 2018 14.00-16.00 uur
Vergaderplaats	Utrecht, ParkPlaza
Deelnemers	Enno Christian (plaatsvervanger Walter Klomp), Alex van Gelderen (Recybem), Andre de Jeu (vereniging sport en gemeenten mede namens VNG), Bas vd Wal (STOWA), Charles Bodar (RIVM), Jelle Doosje (GGDGHOR), Jos Theeuwen (voorzitter, RIVM), Thijs Warnier (prov. Limburg), Marcel Bouwmeester (gemeente Utrecht), Patrick Balemans (KNVB), Petra Loeff (RIVM), Robbert van Duin (recyclingnetwerk), Sanne van Wijk (RIVM), Martin van Gelderen (I&W), Frank Hopstaken (Recybem), Hub Meuffels (DCMR, namens omgevingsdiensten), Sanne van Wijk (RIVM), Christine van der Krol (RIVM, verslaglegging)
Afwezig	Edith Kruger (UvW) , Paul de Wilde (RWS), Seth vd Wielen (BSNC), PB van Tijn (OZHZ),

1. Opening vaststellen agenda en rondje ontwikkelingen in de achterban.

De voorzitter opent de vergadering. Gestart wordt met een korte voorstelronde. De voorgestelde agenda wordt vastgesteld.

Ontwikkelingen bij de achterbannen na de vorige klankbordgroep bijeenkomst:

- Recybem – geen opmerkelijke zaken, blijven verder aangehaakt aan vorderingen van EU/ REACH-onderzoek.
- Prov. Limburg – deze week is een brief naar alle 33 Limburgse gemeenten uitgegaan met informatie over het onderzoek en ter inventarisatie van vragen en eigenaarschap van de sportvelden.
- DCMR – ontvingen enkele telefoontjes over onderzoeksmethodiek
- KNVB – onderzoek wordt nauwlettend gevolgd
- Vereniging Sport en Gemeenten – het onderzoek is ook politiek actueel vanwege gemeentelijke Raadsverkiezing. Er moet aandacht zijn bij de gemeenteraad voor

- mogelijke onrust en de bestuurders moeten goed voorbereid zijn i.v.m. mogelijke juridische procedures.
- GGD – aandacht gaat vooral uit naar de komende communicatie over de resultaten en hoe om te gaan met de onderzoeksgegevens.
- I&W – geen specifieke ontwikkelingen.
- ILT – onderzoek wordt met interesse gevolgd.

2. Verslag bijeenkomst MKGB 10 januari jl.

De opmerkingen uit de schriftelijke commentaarrronde op het conceptverslag zijn door RIVM verwerkt. DCMR heeft het verzoek om het door DCMR ingediende commentaar uitgebreider in het verslag op te nemen. RIVM maakt op basis hiervan het verslag definitief. Recycling Netwerk stuurt nog een schriftelijke reactie na op het voorgaand verslag. (**actie Recycling netwerk**). De definitieve versie van het voorgaand verslag gaat naar de deelnemers van de MKBG en wordt gepubliceerd op de website van het RIVM (**actie RIVM**)

Acties / afspraken uit voorgaand verslag

- De onderzoeksopzet van zowel RIVM als STOWA is inmiddels gedeeld met de MKBG
- Het conceptverslag van 10 januari is besproken
- Er zal geen tussentijdse rapportage volgen
- Tijdens de eerste bijeenkomst hebben alle aanwezigen zich geëngageerd aan de spelregels van de klankbordgroep.

3. Toelichting voortgang onderzoek

RIVM licht het onderzoek toe; het onderzoek loopt, metingen zijn gedaan op de tien geselecteerde velden, in goede afstemming met de sportveldeneigenaren. Afgelopen week zijn de passieve samplers opgehaald. Door de vorst is er een kleine vertraging opgetreden, maar deze is binnen de marges gebleven. Resultaten worden pas gedeeld na interne toetsing en toetsing van de wetenschappelijke klankbordgroep (WKBG). STOWA licht STOWA-onderzoek verder toe; de samplers worden geëxtraheerd en er worden toxiciteitsproeven gedaan. Ook dit laatste heeft een kleine vertraging opgelopen vanwege weersomstandigheden in de VS (waar de testorganismen vandaan komen).

Vragen:

- Vraag: Heeft de koude invloed op uitloging van zink?
Antwoord – de precieze invloed van de weersomstandigheden is nog onbekend. Er zijn verschillende parameters die effect kunnen hebben op zinkconcentraties in water, bijvoorbeeld wel/niet plantengroei in het water. De mogelijke invloed van het weer op de uitkomsten van het onderzoek zal worden benoemd in het rapport. (**actie RIVM**)
- Vraag: is de bodemlocatie van invloed op zinkconcentraties?
Antwoord – er worden metingen verricht bij zowel de geselecteerde kunstgrasvelden als bij referentievelden met echt gras, beide in hetzelfde bodemtype-gebied, zodat resultaten kunnen worden vergeleken.
- Vraag: zijn er binnen de geselecteerde velden ook velden met lavarubber?
Antwoord – Het type technische onderlaag is geen selectie criterium geweest bij de keuze van de velden. Het RIVM zal in rapport wel benoemen wat de betreffende technische onderlaag is bij de geselecteerde velden. (**actie RIVM**)
- Er zal in het rapport aandacht zijn voor de selectie en selectielocaties van de velden. (**actie RIVM**)
- Er zijn tien velden geselecteerd. Hiervan is meer dan de helft afkomstig uit het voorgaand onderzoek uit 2016. Deze zijn aangevuld met enkele nieuwe locaties. Reden hiervoor is dat er spraken moet zijn van aanwezigheid van sloten. Belangrijk criterium, ook bij de nieuwe velden, is dat er sprake is van oudere rubbergranulaatvelden.
- Vraag: er zijn locaties waar saneringswerkzaamheden zijn geweest en grond is afgevoerd naar een erkende verwerker. Is het bekend wat de reden is voor deze afvoer en wordt dit ook meegenomen in het onderzoek?
Antwoord – Dit is onbekend. Het RIVM ontvangt graag onderzoeksgegevens uit andere onderzoeken. (**actie leden klankbordgroep**) Na toetsing zullen deze worden meegenomen in het onderzoek. (**actie RIVM**)
- Opmerking: er is een discrepantie tussen de vermelde verspreidingsvolumes van rubberdeeltjes in de beide onderzoeksplannen (100/200 kg versus 400 kg). Het RIVM en STOWA stemmen af over verschil verspreidingsvolumes rubbergranulaat zoals vermeld in de beide onderzoeksplannen (**actie STOWA en RIVM**)

Vraag: is er een onderscheid tussen kalkrijke of kalkarme ondergrond?

Antwoord – het type ondergrond wordt zoveel mogelijk meegenomen. Daarbij wordt ook gekeken naar pH-waarden, organisch materiaal, etc.

- Recycling Netwerk zal de vragen die zij hebben schriftelijk nazenden. Deze vragen en de reactie hierop van het RIVM zullen gedeeld worden met de overige klankbordgroep leden. (**actie Recycling Netwerk en RIVM**)

- Kan in de rapportage worden meegenomen waarom de ondergrond niet is meegenomen?

Antwoord – in de nieuwe Q&A's op rivm.nl is deze vraag opgenomen, inclusief het antwoord.

- Kunnen de resultaten van de geselecteerde velden worden gekoppeld aan overige velden?

Antwoord – er zal een kaartje met informatie over de exacte locatie van de meetpunten worden opgenomen in de rapportage, zodat resultaten kunnen worden gekoppeld aan overige velden (**actie RIVM**). Gaandeweg zal duidelijk worden hoe representatief de selectie is en of er aanleiding is voor vervolgonderzoek.

- De WKBG beschouwt de resultaten. Het verslag uit voorgaande WKBG staat op de website maar zal ook worden meegestuurd met het verslag van dit overleg (**actie RIVM**)

- Wordt er bij de wijze van beoordeling getoetst aan referentiekaders?

Antwoord – de gemeten gehalten in water en bodem zullen worden vergeleken met milieukwaliteitsnormen. Verder zijn er per locatie ook referentievelden geselecteerd en bemonsterd. Dit zal ook aandacht krijgen binnen de rapportage, eventueel met toevoeging van foto's van bemonstering (**actie RIVM**)

4. Planning

Vrijdag 16 maart jl. heeft het RIVM overlegd met STOWA over de voortgang en planning. Het onderzoek zit op schema. Streven is om de onderzoeksresultaten in de 1^e week van juli op te leveren.

5. Communicatie

RIVM licht de communicatiestrategie van het RIVM toe.

De focus van het RIVM rond communicatie ligt bij drie activiteiten waar het RIVM bij betrokken is: het milieuonderzoek, de normafleiding van PAKs samen met ECHA (restrictiedossier) en de internationale review van het onderzoek uit 2016. Dit laatste wordt deze week openbaar. Oplevering restrictiedossier aan ECHA wordt begin zomer 2018 verwacht. Er wordt dus in bredere context dan dit onderzoek gekeken naar rubbergranulaat. De drie activiteiten zijn allen een vervolg op het onderzoek uit 2016. Er staan voor nu geen communicatiemomenten geregistreerd. Wel zal de website regelmatig worden aangepast. Het RIVM nodigt de MKBG uit om de website regelmatig te bezoeken en informeert de MKBG bij mogelijke communicatiemomenten (**actie RIVM**).

Er zullen uiteindelijk geen handelingsperspectieven worden gecommuniceerd in de RIVM- en STOWA rapportages. Het RIVM kan wel faciliteren in de eventuele betekenis van de resultaten van het onderzoek in de praktijk, bijvoorbeeld door het bijwonen van / een bijdrage te leveren aan bijeenkomsten georganiseerd door aanwezige partijen voor hun achterban.

De MKBG wil graag tijdig kunnen anticiperen op mogelijke vragen en onrust en er moet tijdig worden nagedacht over vervolgtraject en gevolgen. Uitleg aan burgers heeft daarbij speciale aandacht. Ook de diverse onderzoeken (milieuonderzoek, restrictiedossier en review onderzoek 2016) en hun volgtijdelijkheid vragen aandacht. Iedereen wordt opgeroepen door te geven wat de leden van de MKBG en hun achterban nodig denken te hebben voor hun eigen rolinvulling. Iedereen denkt daarnaast na over te verwachten issues en dilemma's en geeft dit door aan het RIVM zodat iedereen zo goed mogelijk is voorbereid. (**actie leden MKBG**) Het spreekt voor zich dat de intensiteit van de follow-up activiteiten voor betrokkenen afhangt van de uitkomsten van het onderzoek van het onderzoek.

Alle aanwezigen stemmen in met het voornemen om voorafgaand aan publicatie van de resultaten als MKBG bij elkaar te komen voor bespreking resultaten (vertrouwelijk en onder embargo) en hoe verder. De inhoudelijke toetsing door de WKBG is dan achter de rug. De onderzoeksresultaten van de bemonsterde velden worden voorafgaande aan publicatie afgestemd met de eigenaren van betreffende velden.

6. Rondvraag

Datum

19 maart 2018

- Het RIVM wordt uitgenodigd om deel te nemen aan overleg Web en Boog op 5 april (IPO en VNG) (**actie RIVM**)
- Gemeente Utrecht pleit voor een beeldende onderzoeksrapportage.

Sluiting

De voorzitter bedankt alle aanwezigen voor hun aanwezigheid en constructieve inbreng en sluit de vergadering om 15.45 uur

Acties:

		Actie	Wie
1		Recycling Netwerk stuurt nog een schriftelijke reactie na op voorgaand verslag	Recyclingnetwerk
2		De definitieve versie van het voorgaand verslag gaat na toevoeging commentaar DCMR naar de deelnemers van de MKBG en wordt gepubliceerd op de website van het RIVM	RIVM
3	Aandacht rapport	De mogelijke invloed van het weer op de uitkomsten van het onderzoek zal worden benoemd in het rapport.	RIVM
4	Aandacht rapport	Er zal in het rapport aandacht zijn voor de selectie en selectielocaties van de velden	RIVM
5	Aandacht rapport	Het type technische onderlaag is geen selectiecriterium geweest bij de keuze van de velden. Het RIVM zal in rapport wel benoemen wat de betreffende technische onderlaag is bij de geselecteerde velden zitten	RIVM
6	Aandacht rapport	Er zal in het rapport aandacht zijn voor de selectie en selectielocaties van de velden.	RIVM
7		Het RIVM ontvangt graag onderzoeksgegevens uit andere onderzoeken.	Deelnemers MKBG
8	Aandacht rapport	Na toetsing zullen mogelijke externe onderzoeksgegevens worden opgenomen in het onderzoek	RIVM
9		Het RIVM en STOWA stemmen af over verschil verspreidingsvolumes rubbergranulaat zoals vermeld in de beide onderzoeksplannen	RIVM en STOWA
10	Aandacht rapport	Recycling Netwerk zal de vragen die zij hebben schriftelijk nazenden. Deze vragen en de reactie hierop van het RIVM zullen gedeeld worden met de overige klankbordgroep leden.	Recyclingnetwerk en RIVM
11		Het verslag uit voorgaande wetenschappelijke klankbordgroep staat op de website maar zal ook worden meegestuurd met het verslag van dit overleg	RIVM
12	Aandacht rapport	de gemeten gehalten in water en bodem zullen worden vergeleken met milieukwaliteitsnormen. Verder zijn er per locatie ook referentievelden geselecteerd en bemonsterd. Dit zal ook aandacht krijgen binnen de rapportage, eventueel met toevoeging van foto's van bemonstering	RIVM
13		RIVM informeert de MKBG bij mogelijke communicatiemomenten	RIVM
14		Iedereen denkt daarnaast na over te verwachten issues en dilemma's en geeft dit door aan het RIVM zodat iedereen zo goed mogelijk is voorbereid.	Deelnemers MKBG
15		Het RIVM wordt uitgenodigd om deel te nemen aan overleg Web en Boog op 5 april (IPO en VNG)	RIVM